

LUOVA KAUPUNGIKEHITTÄMINEN

Ari-Veikko Anttiroiko
Tampereen yliopisto
Tampere 2023

LUOVAN KAUPUNGIN STRATEGIAT

Luovan kaupungin kehittämisselityksen perusajatuksena on luovuuden monipuolinen ja laaja-alainen hyödyntäminen kaupunkiyhdyskuntien kehittämisessä, mukaan lukien sellaiset teemat kuin yhdyskuntarakenteen kehittäminen, sosiaalinen integraatio ja taloudellisen kasvun edistäminen. Seuraavassa päähuomio kohdistuu viimeksi mainittuun kehittämisalueeseen, jossa luovuuden hyödyntämistä tarkastellaan lähinnä elinkeinopoliittiselta kannalta. Kirjallisuudesta voidaan erottaa kaksi perustavalla tavalla erilaista lähestymistapaa luovan kaupungin kehittämiseen: kulttuurikeskeinen vs. talouskeskeinen luovan kaupungin kehittämisselitykset (po. dikotomia esitetään joissain yhteydessä muodossa ihmiskeskeinen vs. yrityskeskeinen kehittämisselitykset). Kun tätä dikotomiaa laajennetaan hiukan luovan kaupungin kehittämistä koskevien havaintojen pohjalta, voidaan erottaa kolme paradigmaattista lähestymistapaa:

1. Institutionaalinen lähestymistapa: tämä lähestymistapa on tyypillinen vanhoille kulttuurikaupungeille sekä suurille kaupungeille, joilla on paljon kulttuuritarjontaa, korkeakulttuuri mukaan lukien. Suomesta tähän ryhmään voidaan sijoittaa esimerkiksi Helsinki, jossa toimii suurin osa maan tärkeimmistä kansallisista kulttuuri-instituutioista.

2. Yrityskeskeinen lähestymistapa: tämä on tyypillinen teollisen perinteen omaaville keskisuurille kaupungeille, joilla on riittävästi elinkeinotoimintaa luovan talouden eri osa-alueilla. Suomesta esimerkkinä käy Tampere.
3. Yhteisöllinen lähestymistapa: tämä on tyypillinen lähestymistapa niille pienille ja keskisuurille paikallisyhteisöille, joilla on jonkinlaisia maakunnallisia, kansallisia tai jopa kansainvälisiä vahvuuksia historian, paikalliskulttuurin tai paikallisen taide-elämän muodossa. Suomesta hyvä esimerkki on Kaustinen.

Asiaa havainnollistaa seuraava kuvio.

Kuvio 4.1. Luovan kaupungin elinkeinopoliittisia painopistealueita.

Edellä esitetty jaottelu viittaa epäsuorasti siihen, että kunnilla ja alueilla on hyvin erilaiset lähtökohdat luovan kaupungin kehittämisessä, jos asiaa tarkastellaan nimenomaan elinkeinopoliittiselta kannalta. Näitä ehtoja voidaan kutsua luovan yhdyskuntakehittämisen rakenteellisiksi

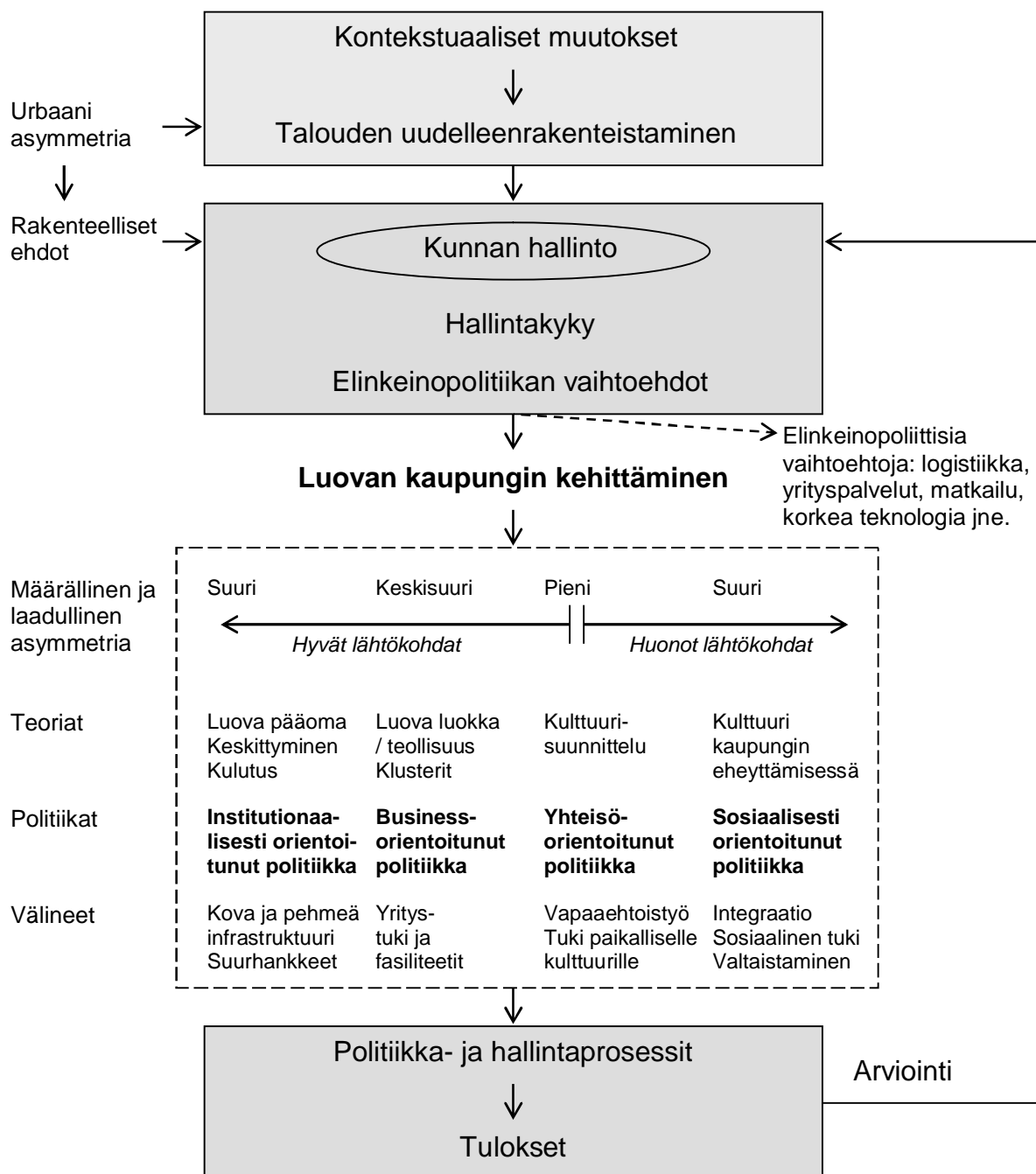
ehdoiksi. Edellä mainitut kolme tapausta – Helsinki, Tampere ja Kaustinen - ilmentävät näitä lähtökohtaeroja hyvin. Helsinki on maan suurin kaupunki, jossa sijaitsevat monet kansalliset kulttuuri-instituutiot. Se on kansainvälisin kaupunkimme, siellä toimivat merkittävät ylemmän asteen oppilaitokset ja tutkimuslaitokset ja sillä on myös vahva asema luovan talouden solmukohtana. Lisäksi sen asema pääkaupunkina antaa sille erityisaseman kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Näin ollen sen vahvuudet tarjoavat jo lähtökohtaisesti mahdollisuuksia kulttuurin ja luovuuden monipuoliseen hyödyntämiseen. Helsinki on tällä saralla toteuttanut monia suurhankkeita ja ohjelmia, jotka ilmentävät hyvin ”institutionaalisesti” painottunutta lähestymistapaa luovan kaupungin kehittämiseen. Yksi ilmaisukykyisimmistä hankkeista tässä suhteessa on maailman muotoilupääkaupungin titteli vuodelta 2012 ja siihen liittyvät mittavat kehittämis- ja markkinointitoimenpiteet.

Monet keskisuuret teollisuuskaupungit ovat tässä suhteessa aivan eri asemassa, mistä hyvänä esimerkkinä toimii Tampere. Sen luovan kaupungin kehittäminen perustui 2006-2011 elinkeinopoliittisena ohjelmana toteutettuun Luova Tampere -ohjelmaan, joka tähtäsi luovan talouden vauhdittamiseen. Sittemmin kaupungissa käynnistettiin vuoden 2012 alussa uusi Avoin Tampere -ohjelma, joka jatkaa osaltaan Luovassa Tampereessa käynnistettyä monialaista kehittämistä ja toimialariippumattomien innovaatioiden tukemista. Olennaista tässä on se, että Tampere on vanha teollisuuskaupunki, jonka teollinen perinne luo jo sellaisenaan edellytyksiä luovan kaupungin idean monipuoliseen hyödyntämiseen. Samasta syystä yksi luontainen kohde kehittämis-työlle on nimenomaan luovien alojen kehittäminen.

Kolmatta kategoriaa voidaan luonnehtia yhteisölliseksi kehittämiseksi sikäli, että siinä lähtökohdan muodostavat yhteisön luontaiset, perinteisiin tukeutuvat elinkeinot ja kulttuuritoiminnot. Tällaista yhteisöä

edustaa kansanmusiikkifestivaalistaan tunnetuksi tullut Kaustinen. Suuren mittakaavan kehittämisohjelmien, kulttuuri-instituutioiden ja luovan teollisuuden sijaan kehittämisessä on tukeuduttu yhteisöstä nousevaan kansanmusiikkiperinteeseen, jota on hyödynnetty mm. koulu- ja vapaa-aikatoimissa ja elinkeinojen edistämässä. Samalla varsinkin kansanmusiikkifestivaalien ympärillä tapahtuneet nousut ja laskut kertovat siitä, että tapahtumista ja kausiluonteisesta kulttuurimatkailusta riippuvaiset pienet paikkakunnat ovat ikään kuin "vuorovesitalouksia" siinä mielessä, että hetkellisen kysyntäpiikin jälkeen seuraa pitkiä hiljaisia kausia, mikä tekee kehittämistyön haasteelliseksi. Timo Tohmo (2005) on todennut, että Kaustisen kansanmusiikkifestivaali on kaikesta huolimatta hyödyttänyt kuntayhdyskunnan paikallistaloutta.

Rakenteelliset lähtökohtaerot liittyvät monipolvisesti koko luovan kaupungin kehittämisen ideaan. Asian yksinkertaistamiseksi kuntatyyppien, teorioiden, politiikkojen ja välineiden muodostamaa kokonaisuutta on hahmotettu seuraavassa kuviossa. Edellä mainittujen kolmen lähestymistavan rinnalle seuraavaan kuvioon on sisällytetty myös sosiaalisesti orientoitunut luovan kaupungin kehittämisselitys, josta meillä Suomessa ei ole erityisen hyviä esimerkkejä. Näitä löytyy mm. Iso-Britanniasta ja Keski-Euroopasta, jossa kaupunki uudistuksen ja etenkin taantuneiden teollisuuspaikkakuntien uudistamisessa on nojautunut luovan kaupungin ideoihin.

Kuvio 4.2. Luovan kaupunkikehittämisen ehdot ja *policy*-ulottuvuudet.

Edellä mainittua rakenteellista kehittämiselläytyskysymystä on jäsen-
netty vielä seuraavassa taulukossa, joka kuvaa eri luovan kaupungin ke-
hittämissäpolitiikan päätyyppien ilmenemismuotoja, arvon muodostuk-
sen peruslogiikkaa, teoreettisia lähtökohtia ja muutamia esimerkkejä
(**taulukon tärkeimmät avainsanat on suomennettu**).

Taulukko 4.1. Luovan kaupungin lähestymistapojen vertailu.

<i>Criteria</i> Kriteerit	Community-oriented creative city policy Yhteisöorientoitunut politiikka		Socially-oriented creative city policy Sosiaalisesti orientoitunut politiikka	Business-oriented creative city policy Yritysorientoitunut politiikka	Institutionally-oriented creative city policy Institutionaalisesti orientoitunut politiikka
<i>Variations</i> Ilmenemis- muodot tai variaatiot	Rural context (Maaseutu) - Culturally oriented local community development	Urban context (Kaupunki) - Enhancing approach - Creative suburbia - Creative district / quarter	- Culture-led social inclusion approach - Socially-oriented urban regeneration	- Business approach - Bulldozer approach - Niche economic development - Growth-oriented urban regeneration	- Strategic creative city - Natural born creative city - European Capital of Culture - World heritage cities
<i>Basis of value creation</i> Arvon luomisen perusta	Nature; local traditions; local culture; craftsman enterprises; folklore; volunteerism	Creative or cultural quarters; art communities; artists' workshops; urban culture; creative milieu	Social inclusion and integration through government intervention; social cohesion; area development; sustainable development	Competitiveness and synergy through creative industries and clusters; critical mass of creative industries; specialised content production; new technology; market logic (profitability)	Institutional thickness; large pool of cultural institutions; dominance of publicly-funded cultural institutions; high culture (SOBs – Symphony, Opera, Ballet); flagship projects; mega-events
<i>Theoretical foundation</i> Teoreettinen perusta	Community-based cultural development (Jacobs, 1961); creative city planning (Landry, 2008; Landry and Bianchini, 1995); creative rural economy (Stolarick et al., 2010)	Cultural quarters; creative quarters (Evans, 2009a; 2009b); creative suburbia (Flew, 2012)	Creative city planning (Landry, 2008); creativity and culture in urban regeneration (Zukin, 1995; Sasaki, 2010); cultural quarters in urban regeneration (Montgomery, 2003); sustainable regeneration (Evans and Jones, 2008)	Creative industries (Caves, 2000; Oakley, 2004; Potts et al., 2008; Flew and Cunningham, 2010; Co-munian et al. 2010); cultural clusters and creative clusters (Porter, 2000; Mommaas, 2004; Wu, 2005; Bagwell, 2008); scenes (Lange, 2009); creative class theory (Florida, 2002; 2005a)	Hard conditions theory: flagship facilities (Musterd and Murie, 2010; Falck et al., 2010; Azua, 2006; Schwab, 2004); cultural economy (Palmer, 2000; Pratt, 2005; Cooke and Lazzarretti, 2008), global economic competition (Scott, 2006; 2007); creative class and creative capital theory (Florida, 2005a)
<i>Examples</i> Esimerkkejä	Prince Edward County, Ontario, Canada; Port Fairy, Victoria, Australia; Glastonbury, UK; Kaustinen, Finland	Creative Quarter Folkestone; Temple Bar in Dublin; Cultural Industries Quarter in Sheffield	Soziale Stadt programm (eGermany); urban regeneration schemes in Swansea, Cardiff, Leipzig, and Adria de Besos	Baltimore, Amsterdam, Barcelona, Turin, Manchester; Brighton & Hove in the UK, Melbourne in Australia, Tampere in Finland	London; New York; Tokyo; Paris; Sydney; Toronto; Bilbao; Florence; Glasgow (ECC); Helsinki

Pieni valikoima erityisesti kuntien ja alueiden luovaa yhdyskuntakehittämistä käsitteleviä artikkeleita ja kirjoja.

- Hospers, G.-J., van Dalm, R. (2005) How to create a creative city? The viewpoints of Richard Florida and Jane Jacobs. *Foresight*, 7(4), 8-12.
- INTELI (2011) Creative-based Strategies in Small and Medium-sized Cities: Guidelines for Local Authorities. INTELI - Inteligência em Inovação, Centro de Inovação, June 2011. Retrieved July 21, 2012, from http://urbact.eu/fileadmin/Projects/Creative_Clusters/documents_media/URBACTCreativeClusters_TAP_INTELI_Final.pdf
- Romein, A., Trip, J.J. (2009) Key Elements of Creative City Development: An Assessment Of Local Policies In Amsterdam and Rotterdam. Delft University of Technology, OTB Research Institute for Housing, Urban and Mobility Studies. City Futures '09m 4-6 June 2009, Madrid. Universidad Rey Juan Carlos of Madrid. Retrieved July 26, 2012, from http://www.cityfutures2009.com/PDF/22_Romein_Arie.pdf
- Smith, R., Warfield K. (2008) The Creative City: a matter of values. In: Cook, P., Lazzeretti, L. (Eds.) *Creative cities, cultural clusters and local development.* Edward Elgar, Cheltenham, pp. 287-312.
- Kong, L., O'Connor, J. (Eds.) (2009) Creative Economies, Creative Cities. Springer.
- Segovia, C., Hervé, J. (2022). The creative city approach: origins, construction and prospects in a scenario of transition. *City, Territory and Architecture*, 9, 29. <https://doi.org/10.1186/s40410-022-00178-x>

Muutamia kehitystrendejä

Luovan kaupungin kehittämisspyrkimykset ovat näkyneet eri muodoissaan eri puolilla maapalloa jo muutaman vuosikymmenen ajan. Yksi selvimpiä ja näkyvimpiä trendejä on ollut hylättyjen teollisuusrakennusten, varastojen tai satama-alueiden muuntaminen kulttuurikeskuksiksi tai viihdekeskittymiksi. Hyviä esimerkkejä tällä saralla ovat Kentuckyn kulttuurikeskus Glasgowssa (Yhdysvalloissa), Rote Fabrik Zürichissä, Kop-van-Zuid projekti Rotterdamissa, HafenCity Hampurissa, Zsolnayn kulttuurikortteli Pécsissä (Unkari) ja Tehdas 798 Beijingissä (Kiina). Tällaisia esimerkkejä löytyy kosolti ympäri maailmaa. Meiltä Suomesta hyviä esimerkkejä ovat Kaapelitehdas Helsingissä tai Finlaysonin alue Tampereella.

Toinen selvä ja syvällisesti luovan kaupungin kehittämiseen vaikuttava trendi on ollut kulutusvetoisen kehittämisspolitiikan aseman vahvistuminen kaupunkien elinkeinopolitiikassa eri puolilla maailmaa. Kaupunkeja ei nähdä pelkästään tuotannon tyyssijoina, vaan myös kulutuskeskittyminä. Merkittävä osa luovan kaupungin kehittämisestä kytkeytyy matkailun tarjoamiin elinkeinopoliittisiin mahdollisuuksiin. Tähän ilmiöön voidaan liittää myös erilaisten kulttuurivetoisten aluekokonaisuuksien kehittäminen, kuten ns. kulttuuri- tai luovat korttelit (*cultural quarters, creative quarters*) ja kulttuurikaupunginosat (*cultural districts*). Ne auttavat nostamaan kulttuurin paremmin esiin osana kaupungin palvelurakenteen kokonaisuutta ja kaupunkibrändiä. Pittsburghin kulttuuri-alue Yhdysvalloissa on hyvä esimerkki tällaisesta profiilinkohotuksesta. Meillä Suomessa esimerkiksi Helsingin design-kortteli edustaa samaa trendiä.

Omana trendinään voidaan pitää myös luovien teollisuudenalojen nousua ja niiden uutta roolia elinkeinopolitiikassa. Yksi selvimpiä merkkejä

on muotoilun roolin korostuminen. Muotoilu eli *design* on sikäli erityisen kiinnostava paikallisen kehittämisen näkökulmasta, että se on teollisuudenalana varsin monipuolinen ja yhdistää kiinnostavalla tavalla luovien alojen tuotantotoiminnan palvelusektorin, koulutuksen ja matkailun kehittämiseen. Helsinki on pyrkinyt profiloitumaan vahvasti muotoilun keskittymäksi, mistä kertoo tietysti paljon sen asema maailman muotoilupääkaupunkina vuonna 2012 (World Design Capital Helsinki 2012).

Lopuksi oma mielenkiintoinen kysymyksensä on luovuuden liittyminen uuteen teknologiaan ja erityisesti sosiaalisen median tai yleisemmin Web 2.0:n ja toisaalta tekoälyn (AI), Big Datan, esineiden internetin (IoT), lisätyn todellisuuden (AR) ja muiden Web 3.0:een liittyvien teknologioiden tarjoamiin mahdollisuuksiin. Tämä osa-alue liittyy edellä mainittuun muotoiluun, mutta muodostaa samalla aivan oman osa-alueensa, jossa kysymys on viime kädessä siitä, miten kaupunki kykenee hyödyntämään erilaisia teknologioita ja niiden ympärille kehkeytyneitä trendejä kehittämistyössään.

**Smart Cities and Creativity: Towards A New
Intersection of Urban and Culture Theory – A
Challenge after the Pandemic**

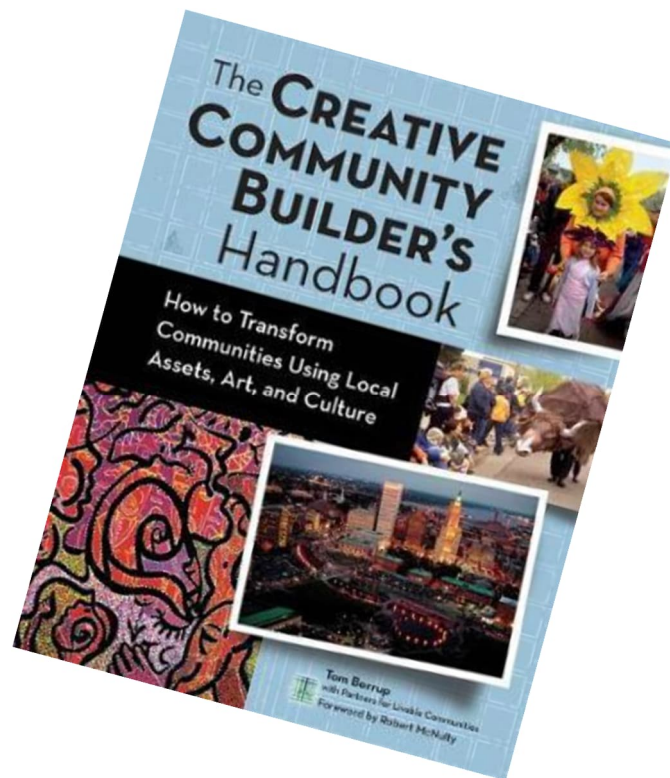
Yksi tätä kehitystrendiä kuvaava käsite on älykäs kaupunki (*smart city*), johon kuuluu ymmärrettävästikin lukuisia elinkeinopoliittisia ulottuvuuksia. Samasta ilmiöstä käyvät esimerkkinä myös virtuaaliyhteisöjen, sosiaalisen median ja älypuhelinsovellusten lisääntynyt vaikutus ihmisten vuorovaikutukseen ja sen osana myös luovaan kaupunkikehittämiseen. Myös uusia toimialoja nousee kuntien ja alueiden kehittämisagendalle, joista luovuuden, muotoilun ja teknologian leikkaukseen asettuu esimerkiksi peliteollisuus.

Luovan kaupungin kehittämistyö

Lopuksi, luovan kaupungin kehittämisen ytimessä on ihmisten mukaan saaminen ja heidän luovuutensa mahdollisimman monipuolinen hyödyntäminen. Kun kyse on alueyhteisöstä, sen identiteetti tai ilmapiiri ja peruspiirteet muodostavat toiminnan lähtökohdan. "Luovuus" näkyy tässä prosessissa monin tavoin, mistä hyvä esimerkki on yhtäältä historia, kulttuuri ja taiteet ja toisaalta moninaiset luovan teollisuuden alat. Luovuus kytkeytyy lisäksi paikallisiin yrityksiin ja niiden suhteeseen yhteisöön ja toisaalta myös sosiaaliseen integraatioon ja osallisuuteen. Yleensä luovan kaupunkikehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet toteuttavat samanaikaisesti sekä taloudellisia että sosiaalisia tavoitteita.

Teoksessa *The Creative Community Builder's Handbook* (2011) luovan yhteisön rakentamisen askeleet on jäsennetty seuraavasti:

1. Arvioi tilanteesi ja tavoitteesi
2. Tunnista ja ota mukaan tärkeät kumppanit
3. Paikanna arvot, vahvuudet, resurssit ja historia
4. Fokusoi resursseihin, visioon, identiteettiin ja avainstrategioihin
5. Laadi suunnitelma, joka herättää paikallisidentiteetin henkiin.

Osallistamisessa voi hyödyntää sekä perinteisiä kaupunkisuunnittelun osallistamiskeinoja että uudempia BarCamp-sukupolven toimintatapoja. Kulttuuri ja taiteet ovat sellaisenaan myös hyviä osallistamisen välineitä:

- Vuorovaikutuksen edistäminen julkisissa tiloissa
- Osallistavat kulttuuritilaisuudet
- Nuoriso ja lapset mukaan!
- Yhteisöllinen omistajuus kehittämiseen
- Osallisuuden kytkentä yhteisön hallinta- ja suunnitteluprosesseihin.

Kansalaisten lisäksi myös yrityksiä tulee osallistaa esimerkiksi keskustan kehittämiseen ja vastaaviin hankkeisiin, joissa elinkeinoelämän ja koko paikallisyhteisön intressit tulisi saada yhdistymään. Yksi usein käytetty toimintamuoto varsinkin Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa on ollut kumppanuuspohjaiset kehittämissyhtiöt sekä yrityskehitysalueet (*Business Improvement District*, BID), joiden keinoin on saatu elävöitettyä monia alueita pääosin yritysten sijoittamien varojen avulla. Näin on

saatu lisättyä alueiden viihtyisyyttä, logistista toimivuutta ja turvallisuutta, mikä puolestaan on parantanut alueen vetovoimaisuutta ja sitä kautta vähittäiskaupan ja matkailualan yritysten toimintaedellytyksiä.

Kriittisiä näkökohtia

Luovan kaupungin kehittäminen ei ole millään tavalla yksiselitteinen asia. "Luovuus" on tietysti yleisesti positiivisia konnotaatioita herättävä käsite, mutta luovuuden varjolla tapahtuvaa kehittämistä ei aina nähdä pelkästään positiivisessa valossa. Esimerkiksi Torontossa nousi pieni-muotoinen *Creative Class Struggle* (Luova luokkataistelu) –kansanliike vastustamaan Richard Floridan inspiroimaa luovan kaupungin kehittämisspolitiikkaa, koska sen katsotaan ohjaavan resursseja pois sosiaalisesti motivoituista käyttötavoista (sosiaaliavut, koulutus jne.) suoraan yrityksiä ja hyväosaista "luovaa luokkaa" hyödyttäviin hankkeisiin. Tämä on selvästi yksi merkki siitä, että samalla kun huomion kohteeksi otetaan luova luokka ja luovat teollisuudenalat, tulisi pitää huolta yhdyskunnan tasapainoisesta kehityksestä.

Toisen kriittisen näkökannan tarjoavat Davide Ponzini ja Ugo Rossi *Urban Studies*-lehdessä julkaistussa artikkelissaan vuodelta 2010, jossa he käsittelevät luovan kaupungin kehittämisspolitiikkaa Baltimoren tapauksen valossa. Heidän mukaansa luovan luokan teoriasta johdettu politiikka on hyödyttänyt eniten paikallisia vallankäyttäjiä ja heidän institutionaalisia kumppaneitaan. Kulttuurivetoisessa kehittämisspolitiikassa on kiinnitetty käytännössä enemmän huomiota kiinteistöalan liiketoiminnan edistämiseen kuin sosiaaliseen inklusioon ja ihmisten elinolosuhteiden tai toimintamahdollisuuksien parantamiseen. Kapea-alainen ja yritystoiminnan edellytyksiä palveleva kehittämisspolitiikka ei ole Ponzinin ja Rossin mukaan kiinnittänyt riittävästi huomiota oikeudenmukaisuuden kysymyksiin.

Kolmannen kriittisen näkökulman tarjoavat Rowland Atkinson ja Hazel Easthope, jotka ovat tutkineet luovan kaupungin kehittämissä politiikan muotoilua ja toteutusta viidessä Australian osavaltion pääkaupungissa. He toteavat asiaa käsittelevän artikkelinsa johtopäätöksensä mm. seuraavaa: “We find that the rhetoric of universal social potential accompanying creative city ideas continues to overlook those unable to participate in this new economy, as well as those who are more actively excluded.” [Olemme havainneet, että luovan kaupungin ideoihin liittyvä universaalinen sosiaalisen potentiaalinen retoriikka jatkuvasti ylenkatsoo niitä, jotka ovat kyvyttömiä osallistumaan tähän uuteen talouteen ja myös niitä, jotka on vielä aktiivisemmin suljettu sen ulkopuolelle].

Edellä mainitut kolme kriittistä näkökulmaa nousevat käytännön tapauksen analyysistä ja paljastavat jotain olennaista siitä, mitä haasteita luovan kaupungin kehittämisessä kohdataan, varsinkin jos kyseinen kehittämissä konsepti ymmärretään turhan kapea-alaisesti. Kapea-alainen ja välineellisesti orientoitunut luova kaupunkikehittäminen voi näin ollen:

- johtaa elitismiin ja luovan luokan suosimiseen ja samalla sen vastapainona vähempiosaisen väestönosan kollektiivisen sosiaalisen tuen heikkenemiseen,
- kääntyy erityisesti kiinteistöalan liiketoimintaa palvelevaksi kehittämissä agendaksi ja
- jättää suuren osan yhdyskunnan toimijoista kehittämissä ponnistelu- ja niistä saatavien hyötyjen ulkopuolelle.

Nämä ovat kaikki tärkeitä näkökohtia, jotka on syytä ottaa huomioon pohdittaessa luovan kaupungin kehittämisen teoriaa ja käytäntöä.

Lähteitä

- Atkinson, R., Easthope, H. (2009) The Consequences of the Creative Class: The Pursuit of Creativity Strategies in Australia's Cities. *International Journal of Urban and Regional Research*, 33(1), 64-79.
- Azua, J. (2006) Bilbao: From the Guggenheim to the Knowledge City. In: Carillo, F.J. (Ed.) *Knowledge Cities. Approaches, Experiences, and Perspectives*. Elsevier, Amsterdam, pp. 97-111.
- Bagwell, S. (2008) Creative clusters and city growth. *Creative Industries Journal*, 1(1), 31-46.
- Bianchini, F. (1993) Remaking European cities: the role of cultural policies. In: Bianchini, F. and Parkinson, M. (Eds.) *Cultural policy and urban regeneration. The West European Experience*. Manchester University Press, Manchester, pp. 1-20.
- Binns, L. (2005) *Capitalising on culture: an evaluation of culture-led urban regeneration policy*. Futures Academy, Dublin Institute of Technology.
- Bontje M., Pareja, M. (2007) *Attracting creative knowledge: strategies towards competitiveness in Amsterdam and Barcelona*. Sustainable Urban Areas, International Conference 25-28 June 2007, Rotterdam. Retrieved July 8, 2009, from http://www.enhr2007rotterdam.nl/documents/W11_paper_Bontje_Pareja.pdf
- Bradford, N. (2009) *Innovation and Creativity in the Ordinary City? Talent Matters in London Ontario*. Working Paper prepared for MCRI Research Project "The Social Dynamics of Economic Performance: Innovation and Creativity in City-Regions". Retrieved July 29, 2012, from <http://www.utoronto.ca/isrn/publications/NatMeeting/NatSlides/Nat09/papers/Bradford%20London%20Theme%202%20JL09.pdf>
- Caves, R. E. (2000) *Creative Industries, Contracts between Art and Commerce*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- CCNC (2009) *Developing and Revitalizing Rural Communities Through Arts and Creativity: An International Literature Review and Inventory of Resources*. Creative City Network of Canada, March 2009. Retrieved July 21, 2012, from http://www.creative-city.ca/component/docman/doc_download/53-rural-communities-arts-2009.
- Chapain, C. A., Comunian, R. (2010) Enabling and Inhibiting the Creative Economy: The Role of the Local and Regional Dimensions in England. *Regional Studies*, 44(6), pp. 717–734.
- City of Helsinki (2008) *Review of Arts and Culture in Helsinki*. Urban Facts. Statistics 2008:30. City of Helsinki, Helsinki.
- Clark, T.N. (Ed.) (2004) *City as an Entertainment Machine*. Elsevier, New York.

- Comunian, R. (2010) Rethinking the Creative City: The Role of Complexity, Networks and Interactions in the Urban Creative Economy. *Urban Studies*, 48, pp. 1157-1179.
- Comunian, R., Chapain, C., Clifton, N. (2010) Location, location, location: exploring the complex relationship between creative industries and place. *Creative Industries Journal*, 3(1), pp. 5-10.
- Cooke, P., Lazzeretti, L. (2008) *Creative Cities, Cultural Clusters and Local Economic Development*. Edward Elgar, Cheltenham.
- Costa, P., Magalhães, M., Vasconcelos, B., Sugahara, G. (2007) A discussion on the governance of 'Creative Cities': Some insights for policy action. *Norwegian Journal of Geography*, 61(3), pp. 122-132.
- Costa, P., Magalhães, M., Vasconcelos, B., Sugahara, G. (2008) On "creative cities" governance models: a comparative approach, *The Service Industries Journal*, 28(3), pp. 393-413.
- Costa, P., Seixas, J., Roldão, A. (2009) From 'creative cities' to 'urban creativity'? Space, creativity and governance in the contemporary city. DINÂMIA'CET Working Papers, 2009/80. DINÂMIA'CET, Lisboa.
- Creative Industries Finland (2011) *Creative Economy and Beyond: Insights from Finland*. Edited by Anna Kari. Creative Industries Finland, Aalto University. Retrieved July 10, 2012, from http://www.luovasuomi.fi/file_attachment/get/creative_economy_web_uusi3.pdf?attachment_id=33
- Darchen, S., Tremblay, D.-G. (2011) The attraction/retention of knowledge workers and the creative city paradigm: can we plan for the talents and at what cost? The case of Montreal. Research Note of the Canada Research Chair on the Socio-organizational Challenges of the Knowledge Economy. No 11-1A. Télug-UQAM, March 2011. Retrieved July 27, 2012, from <http://www.telug.uqam.ca/chaireecosa-voir/pdf/11-1a.pdf>
- De Propriis, L., Chapain, C., Cooke, P., MacNeill, S., Mateos-Garcia, J. (2009) *The geography of creativity*. Interim Report: August 2009. The National Endowment for Science, Technology and the Arts (NESTA), London.
- Duxbury, N. (2004) *Creative Cities: Principles and Practices*. Background Paper F-47. Ottawa: Canadian Policy Research Networks Inc. (CPRN). Retrieved July 21, 2012, from http://cprn.org/documents/31347_fr.pdf
- Evans, G.L. (2009a) From cultural quarters to creative clusters – creative spaces in the new city economy. In: Legner, M. (Ed.) *The sustainability and development of cultural quarters: international perspectives*. Institute of Urban History, Stockholm, pp. 32-59.

- Evans, G. (2009b) Creative Cities, Creative Spaces and Urban Policy. *Urban Studies*, 46, pp. 1003-1040.
- Evans, J., Jones, P. (2008) Rethinking sustainable urban regeneration: ambiguity, creativity, and the shared territory. *Environment and Planning, A* 40(6), pp. 1416-1434
- Falck, O., Fritsch, M., Heblich, S. (2010) *The Phantom of the Opera: Cultural Amenities, Human Capital, and Regional Economic Growth*. IZA DP No. 5065, July 2010. The Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn. Retrieved August 17, 2012, from <http://ftp.iza.org/dp5065.pdf>
- Flew, T. (2012) Creative suburbia: Rethinking urban cultural policy – the Australian case. *International Journal of Cultural Studies*, 15, pp. 231-246.
- Flew, T., Cunningham, S. (2010) Creative Industries After the First Decade of Debate. *The Information Society*, 26, pp. 113-123.
- Florida, R. (2002) *The rise of the creative class*. Basic Books, New York.
- Florida, R. (2005a) *Cities and the Creative Class*. Routledge, New York.
- Florida, R. (2005b) The World is Spiky. The Agenda. *The Atlantic Monthly*, October 2005, pp. 48-51.
- Florida, R. (2012) What Critics Get Wrong About Creative Cities. *The Atlantic Cities*, May 30, 2012. Retrieved July 27, 2012, from <http://www.theatlanticcities.com/jobs-and-economy/2012/05/what-critics-get-wrong-about-creative-cities/2119/>
- Florida, R., Tinagli, I. (2004) *Europe in the Creative Age*. Carnegie Mellon – Software Industry Center. London: Demos. Retrieved August 10, 2012, from <http://www.demos.co.uk/files/EuropeintheCreativeAge2004.pdf>
- Freestone, R., Gibson, C. (2006) The Cultural Dimension of Urban Planning Strategies: An Historical Perspective. In: Monclus, J., Guardia, M. (Eds.) *Culture, Urbanism and Planning*. Ashgate, Aldershot, pp. 21-41.
- Glaeser, E.L. (2005) Review of Richard Florida's *The Rise of the Creative Class*. *Regional Science and Urban Economics*, 35(5), pp. 593-596.
- Hahn, J. (2010) Creative Cities and (Un)Sustainability – Cultural Perspectives. *Cultura21*, Vol. 3. Retrieved July 27, 2012, from <http://www.cultura21.net/wp-content/uploads/2011/01/Julia-Hahn-c21-ebook-vol3.pdf>
- Hall, C.M. (2006) Urban entrepreneurship, corporate interests and sports mega-events. *Sociological Review*, 54(2), pp. 59–70.
- Hall, H. (2011) *Harvesting the Rural Creative Economy*. Knowledge Synthesis. Queen's University School of Business, The Monieson Centre, Kingston. Retrieved July 21, 2012, from <http://ruralontarioinstitute.ca/file.aspx?id=98719b77-02be-491f-afb2-5c545a9801ce>

- Hall, P. (2000) Creative Cities and Economic Development. *Urban Studies*, 37(4), pp. 639-649.
- van Heur, B. (2012) Small Cities and the Sociospatial Specificity of Economic Development: a Heuristic Approach. In: A. Lorentzen and B. van Heur (Eds.), *Cultural Political Economy of Small Cities*. Routledge, Abingdon, Oxon, pp. 17-30.
- Holden, J. (2007) Publicly-funded culture and the creative industries. Arts Council, England. London: Demos. Retrieved February 22, 2010, from http://www.demos.co.uk/files/Publicly_Funded_Culture_and_the_Creative_Industries.pdf?1240939425
- Hospers, G.-J. (2003) Creative cities in Europe. Urban competitiveness in the knowledge economy. *Intereconomics*, 38(5), 260-269.
- Hospers, G.-J., van Dalm, R. (2005) How to create a creative city? The viewpoints of Richard Florida and Jane Jacobs. *Foresight*, 7(4), 8-12.
- INTELI (2011) Creative-based Strategies in Small and Medium-sized Cities: Guidelines for Local Authorities. INTELI - Inteligência em Inovação, Centro de Inovação, June 2011. Retrieved July 21, 2012, from http://urbact.eu/fileadmin/Projects/Creative_Clusters/documents_media/URBACTCreativeClusters_TAP_INTELI_Final.pdf
- Irving, A. (2010) Creative Policies for Creative Cities Literature Review: The Engagement of Marginalised and Disadvantaged Groups in Culture-Led Urban Regeneration. November 24, 2010. Retrieved July 28, 2012, from <http://creativedesignandinclusiveengagement.wordpress.com/2010/11/24/hello-world/>
- Jacobs, J. (1961) *The death and life of great American cities*. Random House, New York.
- Kainulainen, K. (2005) *Kunta ja kulttuurin talous*. Tampere University Press, Tampere.
- Knieling, J. (2004) Big Projects, Festivalisation and Visions as Strategies of Urban Planning in Global Times. Case Study Metropolis Hamburg. In: Eckardt, F., Kreisler, P. (eds.) *City Images and Urban Regeneration*. Peter Lang, Frankfurt am Main, pp. 169-187.
- Landry, C. (2008) *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. Second Edition. Earthscan, London.
- Landry, C., Bianchini, F. (1995) *The Creative City*. Demos, Paper No. 12. Demos, London. Retrieved July 12, 2012, from <http://www.demos.co.uk/files/thecreative-city.pdf?1240939425>
- Lange, B. (2009) Re-scaling Governance in Berlin's Creative Economy. Creative Encounters Working Paper 39. December 2009. Copenhagen Business School,

Copenhagen. Retrieved July 10, 2012, from http://openarchive.cbs.dk/bitstream/handle/10398/7981/39_BL_Re-scaling_Governance_in_Berlin's_Creative_Economy.pdf?sequence=1

Lazzeretti, L. (2012) *Creative Industries and Innovation in Europe. Concepts, Measures and Comparative Case Studies*. Routledge, London.

Lazzeretti, L., Boix, R., Capone, F. (2009) Why do creative industries cluster? an analysis of the determinants of clustering of creative industries, Summer Conference 2009 at Copenhagen Business School. DRUID. Retrieved July 20, 2012, from <http://www2.druid.dk/conferences/viewpaper.php?id=5746&cf=32>

LDA (2005) *Strategies for creative spaces: Phase 1 Report*, September 2005. Retrieved July 21, 2012, from <http://www.artistlink.org/files/Strategies%20for%20Creative%20Spaces.pdf>

Lewis, N.M., Donald, B. (2009) A New Rubric for 'Creative City' Potential in Canada's Smaller Cities. *Urban Studies*, 47, pp. 29-54.

Luova Suomi (n/a) Maakunta- ja kuntakohtaiset strategiat ja selvitykset [Strategies and reports by regional councils and local governments]. Web site of Luova Suomi, Finland. http://www.luovasuomi.fi/tietoa/strategiat_ja_selvitykset_suomessa/alueelliset_strategiat_ja_selvitykset/maakunta_ja_kuntakohtaiset_strategiat_ja_selvitykset

Markusen, A., Gadwa, A. (2010) *Creative Placemaking*. A White Paper for The Mayors' Institute on City Design, a leadership initiative of the National Endowment for the Arts in partnership with the United States Conference of Mayors and American Architectural Foundation. Markusen Economic Research Services and Metris Arts Consulting. National Endowment for the Arts, Washington, DC. Retrieved July 28, 2012, from <http://www.nea.gov/pub/CreativePlacemaking-Paper.pdf>

Mommaas, H. (2004) Cultural Clusters and the Post-industrial City: Towards the Remapping of Urban Cultural Policy. *Urban Studies*, 41(3), pp. 507–532.

Monclus, J., Guardia, M. (Eds.) (2006) *Culture, Urbanism and Planning*. Ashgate, Aldershot.

Montgomery, J. (2003) Cultural Quarters as Mechanisms for Urban Regeneration. Part 1: Conceptualising Cultural Quarters. *Planning, Practice & Research*, 18(4), pp. 293–306.

Musterd, S., Murie, A. (2010) The idea of the Creative or Knowledge Based City. In: S. Musterd and A. Murie (Eds.) *Making Competitive Cities*. Wiley Blackwell, Oxford, pp. 17-32.

Neto, P., Serrano, M.M. (2011) *Governance and Creativity on Urban Regeneration Processes*. CEFAGE-UE Working Paper 2011/07. CEFAGE-UE, Évora, Portugal.

- Oakley, K. (2004) Not So Cool Britannia: The Role of the Creative Industries in Economic Development. *International Journal of Cultural Studies*, 7(1), 67-77.
- Palmer, R. (2000) Cultural Capital in the City. In: Ooi, G. L. (Ed.) *Model cities. Urban Best Practices*, Vol. II, pp. 34-37. Urban Redevelopment Authority, Singapore and The Institute of Policy Studies, Singapore.
- Peck, J. (2001) Neoliberalizing states: thin policies/hard outcomes. *Progress in Human Geography*, 25(3), pp. 445-455.
- Peck, J. (2005) Struggling with the Creative Class. *International Journal of Urban and Regional Research*, 29, pp. 740–770.
- Polèse, M. (2011) The Arts and Local Economic Development: Can a Strong Arts Presence Uplift Local Economies? A Study of 135 Canadian Cities. *Urban Studies*, 49, pp. 1811-1835.
- Ponzini, D., Rossi, U. (2010) Becoming a Creative City: The Entrepreneurial Mayor, Network Politics and the Promise of an Urban Renaissance. *Urban Studies* 1-21, 2009. Urban Stud OnlineFirst, Published on January 12, 2010. Retrieved February 24, 2010, from <http://usj.sagepub.com/cgi/rapidpdf/0042098009353073v1>
- Porter, M.E. (2000) Location, Competition, and Economic Development: Local Clusters in a Global Economy. *Economic Development Quarterly*, 14, pp. 15–34.
- Potts, J., Cunningham, S., Hartley, J., Ormerod, P. (2008) Social network markets: a new definition of the creative industries. *Journal of Cultural Economics*, 32(3), pp. 167–185.
- Pratt, A.C. (2005) Cultural industries and public policy. *International Journal of Cultural Policy*, 11(1), pp. 31-44.
- Pratt, A.C. (2008) Creative cities: the cultural industries and the creative class. *Geografiska annaler: Series B - Human geography*, 90(2), pp. 107-117.
- Pratt, A.C., Jeffcutt, P. (Eds.) (2009) *Creativity, Innovation and the Cultural Economy*. Routledge, London.
- Rato, B., Roldão, A., Mühlhan, O. (2009) *A Typology of Creative Cities in the World – Lessons Learned*. Working Paper 2009/82. DINÂMIA – Centro de Estudos sobre a Mudança Socioeconómica, ISCTE, Lisbon. Retrieved July 21, 2012, from http://repositorio-iul.iscte.pt/bitstream/10071/3165/1/DINAMIA_WP_2009-82.pdf
- Romein, A., Trip, J.J. (2009) Key Elements of Creative City Development: An Assessment Of Local Policies In Amsterdam and Rotterdam. Delft University of Technology, OTB Research Institute for Housing, Urban and Mobility Studies. City Futures '09m 4-6 June 2009, Madrid. Universidad Rey Juan Carlos of Madrid. Retrieved July 26, 2012, from http://www.cityfutures2009.com/PDF/22_Romein_Arie.pdf

- Romein, A., Trip, J.J. (2010) *The creative production and consumption milieu*. Creative City Challenge, Framework Report 6.1. Delft University of Technology, OTB Research Institute for the Built Environment.
- Saarikoski, S. (2012) How did the Guggenheim Helsinki dream go sour? *The Guardian*, 4 May, 2012. Retrieved July 28, 2012, from <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/may/04/guggenheim-helsinki-dream-go-sour>
- Sasaki, M. (2003) Kanazawa: A Creative and Sustainable City. *Journal of Policy Science*, 10(2), 17-30.
- Sasaki, M. (2010) Urban regeneration through cultural creativity and social inclusion: Rethinking creative city theory through a Japanese case study. *Cities*, 27, Supplement 1, pp. 3-9.
- Schwab, B. (2004) The Rise of Urban Symbols through Cultural Policies. Three Flagship Cultural Projects between Internationalisation Strategies and Local Resistance. In: Eckardt, F., Kreisl, P. (Eds.) *City Images and Urban Regeneration*. Peter Lang, Frankfurt am Main, pp. 211-224.
- Scott, A.J. (2006) Creative Cities: Conceptual Issues and Policy Questions. *Journal of Urban Affairs*, 28(1), pp. 1-17.
- Scott, A.J. (2007) Capitalism and Urbanization in a New Key? The Cognitive-Cultural Dimension. *Social Forces*, 85(4), pp. 1465-1482.
- Sepe, M. (2009) Creative urban regeneration between innovation, identity and sustainability. *International Journal of Sustainable Development*, 12(2), pp. 144-159.
- Smith, R., Warfield K. (2008) The Creative City: a matter of values. In: Cook, P., Lazzeretti, L. (Eds.) *Creative cities, cultural clusters and local development*. Edward Elgar, Cheltenham, pp. 287-312.
- Stolarick, K.M., Denstedt, M., Donald, B., Spencer, G.M. (2010) Creativity, Tourism and Economic Development in a Rural Context: the Case of Prince Edward County. *Journal of Rural and Community Development*, 5(1/2), pp. 238-254.
- The Memphis Manifesto (2003). *The Memphis Manifesto: Building a Community of Ideas*. Retrieved July 31, 2012, from http://www.nor-crossga.net/user_files/The%20Memphis%20Manifesto.pdf
- Tohmo, T. (2005) Economic impacts of cultural events on local economies: an input-output analysis of the Kaustinen Folk Music Festival. *Tourism Economics*, 11(3), pp. 431-451.
- Tonts, M., Greive, S. (2002) Commodification and Creative Destruction in the Australian Rural Landscape: The Case of Bridgetown, Western Australia. *Australian Geographical Studies*, 40, pp. 58-70.

- Vanolo, A. (2008) The image of the creative city: Some reflections on urban branding in Turin. *Cities* 25, pp. 370-382.
- Ward, K. (2003) Entrepreneurial urbanism, state restructuring and civilizing 'New' East Manchester. *Area*, 35(2), pp. 116-127.
- Ward, S.V. (2006) 'Cities Are Fun!': Inventing and Spreading the Baltimore Model of Cultural Urbanism. In: Monclus, J., Guardia, M. (Eds.) *Culture, Urbanism and Planning*. Ashgate, Aldershot, pp. 271-285.
- van Winden, W. (2008) Urban governance in the knowledge-based economy: challenges for different city types. *Innovation: Management, Policy & Practice*, 10, pp. 197-210.
- Wolfe, D.A., Bramwell, A. (2008) Innovation, creativity and governance: Social dynamics of economic performance in city-regions. *Innovation: Management, Policy & Practice*, 10, pp. 170-182.
- Wu, W. (2005) Dynamic Cities and Creative Clusters. World Bank Policy Research Working Paper 3509, February 2005. World Bank, Washington DC.
- Zimmerman, J. (2008) From brew town to cool town: Neoliberalism and the creative city development strategy in Milwaukee. *Cities*, 25, pp. 230-242.
- Zukin, S. (1995) *The Cultures of Cities*. Blackwell, Cambridge, MA.